

מבט על, גיליון 583, 3 באוגוסט 2014

מהלך חד צדדי עדיף על הסדרה עם ארגון טרור, ובוודאי על "הסדרה רעה"

עמוס ידלין

ממשלת ישראל ביצעה בסוף השבוע שינוי משמעותי באסטרטגיה הצבאית והמדינית מול חמאס בעזה. לקראת השבוע הרביעי של מבצע "צוק איתן" לישראל היו ארבע אסטרטגיות חלופיות להפעלת הכוח במטרה להשיג את מטרות המבצע:

- א. סיום חד צדדי של המבצע – בדומה לסיום מבצע 'עופרת יצוקה' (2009).
- ב. הפסקת אש מוסכמת והגעה להסדרה (בדומה לסיום מבצע 'עמוד ענן' (2012).
- ג. העמקת המבצע, מהאוויר ומהיבשה להמשך פגיעה משמעותית בחמאס הצבאי – חלופה שהומלצה על ידי כותב שורות אלו.
- ד. חלופת כיבוש הרצועה ומיטוט החמאס – ניקוי יסודי וממושך של הטרור בעזה.

מהשלב בו החלו לדבר על אסטרטגיית היציאה ממבצע 'צוק איתן' נחשפה אי הסכמה מהותית בין ישראל לחמאס. המתווה אליו חתרה ישראל – קודם הפסקת הלחימה, קרי, "שקט תמורת שקט", ולאחר מכן – דיון על הסדרה בתיווך המצרי. מנגד, חמאס, שנלחם למען הישג אסטרטגי של הסרת המצור מעל הרצועה, לא היה מוכן להתחייב להפסקת אש טרם נקבעו עקרונות ההסדרה שתבוא לאחר מכן. הקבינט הישראלי בחר, בכל דיון שקיים עד ל-1 באוגוסט 2014, באסטרטגיה השנייה – אסטרטגיית ההסדרה, תוך אימוץ ההצעה המצרית להפסקת אש או הפסקת אש הומניטרית ובהמשך -- דיון בקהיר, עם חמאס, על תנאי ההסדרה, לטווח הקצר והבינוני. מעבר לבעייתיות של הסכם עם ארגון טרור והלקחים הבעייתיים הנגזרים מהתעצמות חמאס תחת הסדרות מהעבר – נראה היה שלא ניתן יהיה להשיג הסדרה טובה/סבירה בתנאים האסטרטגיים שבהם חמאס מרגיש שיצא מהמערכה עם "סיפור ניצחון".

הקבינט הגיע לדיון ביום ו', ה-1 באוגוסט 2014, כשברקע אירועי סוף השבוע הדרמטיים. המצב ההומניטרי הקשה בעזה והיקף הפגיעות בבלתי מעורבים העמיק את הביקורת על ישראל והציב אותה בעימות עם הקהילה הבינלאומית ועם ידידתה ובעלת בריתה ארצות הברית. מזכיר האו"ם, באן קי מון ומזכיר המדינה, ג'ון קרי, הבהירו לישראל, שאין לה ברירה אלא להסכים להפסקת אש הומניטרית למשך 72 שעות. הפרת הפסקת האש באופן בוטה על ידי חמאס – ההתקפה על פלוגת הסיירת של גבעתי ונסיון חטיפת הקצין הדר גולדין – אפשרה לישראל לשנות את עמדתה.

בהפרה הבוטה של הפסקת האש אפשר חמאס לישראל להפוך את המגמה האסטרטגית ולבחור חלופה שלפחות בטווח הקצר מציבה את חמאס במצב אסטרטגי קשה. ישראל חזרה וזכתה בלגיטימציה בינלאומית לפעולתה – חמאס הוצג שוב כארגון טרור לא אמין, המפר בפעם השישית הפסקות אש שהקהילה הבינלאומית יזמה וישראל קיבלה. ישראל החליטה לשלול מחמאס את זכות ה"ווטו" להפסקת אש, החזירה את היוזמה לידיה והבהירה שאיננה מנהלת משא ומתן עם חמאס ואיננה מעניקה לו שום הישג, לא בהפסקת האש ולא בהסדרה. ישראל הפכה את המגמה שלפיה – "זמן שעובר – משחק לטובת חמאס" והכניסה למערכה את יתרונותיה האסימטריים באורך נשימה, בעוצמה כלכלית, בעוצמה צבאית ובעמידות החברה הישראלית, שלא נרתעה ולא נשברה מהיקף הנפגעים וההתייבשה באופן מרשים מאחורי צבאה וממשלתה. חמאס נותר ללא יכולת לאיים בהסלמת המערכה ולאחר שישראל נתנה מענה אופרטיבי מצוין לירי הרקטות שלו והרסה את מנהרות התקיפה שלו, היא גם מנתקת מגע מאזורים בהם היו חיילים חשופים להתקפות וחיטופות.

- ישראל אומרת לחמאס ארבע אמירות, המציגות בפניו מצב אסטרטגי חדש:
- א. כל הדרישות שלהשגתם יצאתם למערכה אינן על הפרק יותר. אתם נותרים ללא הסרת המצור, ללא נמלי ים ואוויר, ללא משכורות, ללא שחרור אסירים וללא שיקום עזה. מצבכם היום רע בהרבה משהיה ערב המערכה.
 - ב. נותרתם עם עזה הרוסה, משבר הומניטרי, מאות רבות של הרוגים, אלפי פצועים ורבע מליון פליטים. אתם אחראים ל"צונאמי שפגע בעזה" ואין לכם כלים להתמודד עימו. הציבור בעזה, שהבטחתם להשיא לו הישגים במלחמה שאינכם יכולים לספק לו ללא הסדרה – יבוא עמכם חשבון.
 - ג. אם תמשיכו באש – לישראל כוח אש עדיף ובהרבה; היא תמשיך להכות בכם, והפעם לא בתקיפת מחנות אימונים ריקים אלא בתקיפות כואבות על המטרות החשובות ביותר לחמאס. מנהיגות החמאס המדינית והצבאית תמשיך לחיות בבונקרים מתחת לאדמה ותתקשה לשדר טענות אמניות על ניצחונות מדומים. כמו כן, על מנהיגי חמאס להסביר לאוכלוסיית עזה מדוע הם מביאים הרס נוסף על הרצועה במקום לשקמה מהמשבר ההומניטרי.
 - ד. בניגוד לסבבים קודמים ישראל ומצרים יבטיחו שחמאס לא יוכל להתעצם ולבנות את הכוח הצבאי שלו מחדש. מצרים תמנע את ההתעצמות על ידי המשך מניעת ההברחות וישראל תעשה זאת בזכות חופש הפעולה שהשאירה לעצמה במהלך החד צדדי שבו היא קובעת את כללי המשחק, ובמרכזם זכותה לפעול נגד ההתעצמות העתידית של חמאס.

- צעד זה של ישראל יכול לפגוש שתי גישות אסטרטגיות של חמאס ויחייב את ישראל לעצב מחדש את האסטרטגיה שלה להשגת יעדיה מול החמאס:
- א. הצטרפות להפסקת האש החד צדדית באופן דומה למה שהתרחש ב"עופרת יצוקה", וזאת מתוך הבנתם, כי אבדו להם המנופים הצבאיים נגד ישראל, עומק המשבר ההומניטרי והיענות לרצון של הציבור בעזה. חמאס ינסה להגיע להסדרה עם המצרים והרשות הפלסטינית וכן הוא ינסה לכפות הסדרה זאת על ישראל. חמאס ינסה למנף את המשבר ההומניטרי לקבלת עזרה בינלאומית וינסה לרכוש חזרה את האהדה הבינלאומית והערבית, שאיבד במערכה. בד בבד, ינסה הארגון לקדם הסדרה להקלה במצור על הרצועה, וישראל תזכה לשקט אותו ביקשה להשיג. שאר היעדים של חיזוק ההרתעה והחלשת חמאס – יבחנו רק לאורך זמן.
 - ב. המשך הירי לישראל ותקיפות מצד ישראל בהיקף שביצע במהלך יולי 2014. צעד כזה יאתגר את ממשלת ישראל ויאלץ אותה – במקרה שהמערכה באש לא תיתן מענה מספק ודעיכת יכולות חמאס לא תהיה בקצב שניתן לחיות עמו – לשקול שוב את אופציית העמקת המבצע. מהלך העמקה משמעותי יכול להיות במקרה זה מתוכנן יותר, מפתיע יותר, ללא ה"משקולת" של משימת המנהרות והוא יישען על לקחים מתחקור שלושת השבועות הראשונים של המערכה. חמאס יכול לבחור ב"אופציית הטפטוף" – חזרה לירי מוגבל על עוטף עזה, לשימור מעמדו כארגון התנגדות מזויין אך ללא גרירת ישראל למהלך נרחב. ישראל תצטרך במקרה זה להבהיר לחמאס שמדיניות התגובה כפי שהייתה עד מבצע "צוק איתן" לא תקפה עוד ועל כל ירי תהיה תגובה חריפה. אם יימשך ה"טפטוף" ישראל תחזור לצורך לשקול העמקה – אך במקרה זה חמאס שנפגוש יהיה מותש וחלש בהרבה.

המהלך החד-צדדי פותח בפני ישראל מניפה רחבה יותר של אופציות. היא יכולה להמשיך ולהכות את חמאס ולהחלישו, היא נותנת הזדמנות להפסקת אש ולכינון רגיעה ממושכת, היא מאפשרת גיבוש שיתוף פעולה בינלאומי ואזורי לטיפול בתיק עזה והיא גם מאפשרת הגעה להבנות ולהסדרה באמצעות המצרים עם הרשות וחמאס. מהלך חד צדדי זה יצליח רק אם יהיה מתואם היטב עם ארצות הברית ועם מצרים. התיאום עם מצרים מתבסס על עוינות משותפת לחמאס ורצון להחלישו ואף להחליפו כשלטון בעזה. התיאום עם ארצות הברית יהיה מותנה בנכונות ישראלית לאפשר עזרה לפתרון המשבר ההומניטרי בטווח הקצר ולנכונות ישראלית להתקדם בתהליך מדיני – בטווח הבינוני. יש חפיפת אינטרסים עמוקה בין ישראל וארצות הברית והבנה שלא נכון לספק לחמאס הישגים, אלא לעודד את הפלסטינים, שאינם דוגלים בשימוש בטרור ואלימות ולהחליש את חמאס עד לדרגה כזאת שיוחלף במשטר מתון יותר. המהלך החד צדדי, הכולל את היתרונות שפורטו לעיל, הוא מהלך לטווח הקרוב והבינוני. בטווח הקרוב – המבחן יהיה בנכונות תושבי עוטף עזה לחזור לישוניהם. בטווח הארוך יותר, לאחר שיתפוגג העשן ויתבהרו המגמות האסטרטגיות, יהיה נכון לבחון שוב את חלופת ההסדרה. בעתיד יש לבחון את האפשרות להשיג "הסדרה טובה", המונעת התעצמות חמאס ומתנה שיקום עזה בפירוזה. אז יהיה נכון להיפרד מהמהלך החד צדדי שהוא חלופה טובה יותר מ"ההסדרה הרעה" אליה חותר החמאס בעיתוי זה.